

platánját szemlélve, meglelte Isten létének számára döntő bizonyítékát. Szintén egy leveléből tudjuk, hogy Szőnyi utolsó befejezett képe, Rómából való hazatérése után, egy ciprusfasort ábrázolt.

Triznya Mátyás egy akvarelljén ciprusfasor elé állít egy antik oszlopot. A pusztuló oszlop még őrzi formájában a fa-architektúrából származó eredetét; a ciprusok mögötte egyszerre ősök és utódik, gyászos siratók és diadalmas túlélők.

Szól az üzenet a magyaroknak is. Először csak a Vigilia reprodukcióin, majd a budapesti Olasz Intézet nagytermében láthattuk a számos külföldi kiállításán sikeres festőt. Most hazaérkezett, Zebegénybe.

Magyarországon azóta a tárgyak nyelve még jelképeesebb lett, mint Szőnyi korában. Köpeczi Rózsa észrevette, hogy Szőnyi grafikáinak tárgy-misztikája rokon Mándy Iván világá-

val. E tárgyak „mintha Mándy Iván novelláinak szereplői lennének, egy nyugalmas, folyamatos létezési állapot kifejezői.” Nos, azóta Mándy világa is elkomorult, Budapestet növesztette egyetemes történelmi halálszimbólummá. Városát elfoglalták a majmok és patkányok, csak az épületek és épületszobrok dacolnak – egyelőre – az új honfoglalókkal. Az emberek eltűntek.

Kerényi Károly 1969-ben a Leonardótól kölcsönzött „aria” fogalommal jellemezte Triznya képeit. S azután: etruszk sírokról beszél, melyeknek sötétjébe életet vittek a ragyogó képek. Római házakról, melyek belülről jótét félhomályba burkolóztak a gyilkos fény elől, s ahová a fényt, az „aria”-t ismét a képek hozták be. Üdvözljük hát a festőt, aki most e ház s házaink sötétjébe fényt hozott.

Szőrényi László

Levelek – válaszok

Kedves Tóth Péter Pál!

A humorérzék Isten adománya. Ha van, megkönnyíti az életet; átsegít a nehézségeken, felvértez bizonyos támadásokkal szemben. Ha nincs – végső soron az sem szégyen. . .

A szatírák, paródiák alkotói általában abból indulnak ki, hogy az emberek túlnyomó többsége rendelkezik ezzel az isteni adománnyal. Műveikben erre építve szeretnék megkönnyíteni a befogadó közönség életét, felvértezni a nézőket, olvasókat bizonyos művészeten kívüli támadásokkal szemben. Amikor ad abszurdum fokozzák a sablonokat, közhelyeket, az üres szövegeket és elcsépelet fordulatokat, többnyire azért teszik, hogy megfosszák őket közönségbódító erejüktől. Afféle kulturális-partizán Delilaként kopasztyják meg az olcsó, ponyva-Sámsont, elragadva tőle a leghatásosabb eszközöket. A neveltségesség ő!; az, aki annak idején elolvasta Fielding Joseph Andrews című művét, aligha „dől be” valaha is a Pamela, s a hozzá hasonló regények érzélgőségének. G. B. Shaw jó néhány tetszetős morálpredikáció léggömbjét pukkasztotta ki darabjaival, és Karinthy halhatatlan paródiái is kihúzták néhány népszerű belletrista vonzó féligazságainak méregfogát.

Mindez, természetesen, köztudott igazság, középiskolai tananyag. Mint ahogy az is meglehetősen közismert tény, hogy a rajzfilm adottságainál, technikájánál fogva stilizál, s éppen ezért a humor, szatíra, paródia a műfaj talán legerősebb oldala. De azzal, hogy itt újra leirtam ezeket, mégsem az idő húzása, vagy az olvasó untatása volt a célom. Csupán azt szerettem volna körvonalazni, miről és miért vitatkozom Tóth Péter Pállal, aki a Vigilia áprilisi számában az ifjúság megrontójának nevezi és a poklok kénköves fenekére kívánja a Macskafogó című rajzfilmet.

A Macskafogó – szerinte – a legalantasabb ösztönökre építő kommersz filmek sablonjából összetákolt borzadály, egy uniformizált, infantilizált rágógumi-világ kifejeződése. Szerintem paródia. Még hozzá olyan paródia, amelyben a kommersz-kalandfilmek, a magyar mozik vásznán egyre nagyobb teret hódító, infantilizált rágógumivilág dramaturgiai fordulatai ad abszurdum sűrítve önmaguk elmentébe csapnak át. A rajz mint forma erendően stilizál, az egér-macska viadalba transzponált rendőrgengszter küzdelem eleve neveltségesség teszi a hőszöveget – lásd még

béka–egér harc, stb. – és a neveltségesség, mint tudjuk, ől. A Macskafogót végignevető gyerekek, legalábbis azok, akiknek van némi humorérzéke, aligha tudják ezek után komolyan venni Rambo-t, Supermant, James Bondot, Indiana Jonest. De nem fogják csodálni a televízióban nyakra-főre vetített video-klipeket sem, mert a film rajzolt video-klip betétje – Tóth Péter Pál szerint a film legvisszataszítóbb (szerintem legötletesebb) része – azzal, hogy túllicitalja, hatástalanítja is eszközeit.

Ami a film képi világát illeti, a Vigilia szerzője szerint esztétikailag nem minősíthető. Igaz, hogy ő a „képi világ”-ból kirekeszti a háttérket, s észre sem veszi, hogy a figurák – mozognak... Pedig a mozgás, pontosabban a mozgatás – animális, az élettelen rajz „életre keltése” – legalább annyira fontos egy rajzfilmmél, mint maga a megmozgatott grafika. Olyannyira, hogy a rajz- vagy trükkfilm elnevezés helyett évtizedek óta az animációs film elnevezést használják szerte a világon – itthon is. És ebben, a mozgásban érvényesül a rajzfilm belső logikája, a mindenre képes vonal bizarr diadala, végletekig fokozva, neveltségessé téve a kalandfilm paneljeit.

A magyar animációs film a Macskafogóval immár másodszor tett kísérletet arra, hogy a maga sajátos eszközeivel bizonyítsa: a király – mit király, királyság! – meztelen. Először a Hófehér című filmmel a Walt Disney-követők szirupos, édeskésen hazug mesevilágát próbálta meg hatástalanítani; ez a kísérlet alighanem azért maradt sikertelen, mert az ötleten túl a részletek kidolgozására már nem jutott energia, s az animációs film művelőinek megtagadva-is-követett, gyűlölte-is-szeretett, kiátkozott és istenített mestere, Disney éppen technikai magabiztosságával bénította meg a paródiát készítőket. A Macskafogó dolga könnyebb volt, könnyebb ellenféllel – az egyre jobban kiürülő kommersz kalandfilmmel – kellett megbirkóznia. Arra, hogy sikerrel oldotta meg ezt a feladatát, elsősorban abból következtek, hogy tizenéves gyermekeim néha a Macskafogó csattanóit idézve „röhögik szét” a televízió előtt egy-egy olcsó kalandfilm idegtépően izgalmasnak szánt, hatásvadászó jeleneteit.

Lehet, hogy mások másként vannak vele: nem veszik, vagy nem akarják észrevenni a nyilvánvaló idézőjeleket. Szívük joga. A Don Quijoté-t is igen sokan, igazi lovagregénynek

olvasták; a Búsképi lovag rangján azonban ez mit sem változtatott.

Csik István

Tisztelt Csik István!

Ön a tárgyalt film paródia-voltára figyelmeztet, s e műfaj idézőjeleiről beszél. Holott én éppen azt igyekeztem kifejtetni, hogy Ternovszky filmje *paródia-voltában* gyenge, ezért a kiviccelt műfaji sablonok nem „csapnak át” „önmaguk ellentétébe”. Ön nem ügyel idézeteinek pontosságára: én ugyanis nem ítéltem a *Macskafogót* az ifjúság megrontójának, s sokkal inkább kívántam azt. Viszont megjegyeztem róla, hogy „igénytelen szórakoztatást” kínál, s bár „nem túlzottan figyelemre méltó”, de „veszélyes tucatárú”. Vagyis rossz filmnek tartom, amely távolról sem idézi fel Shaw-t, Karinthyt vagy Cervantes-t.

Nem értem, miből gondolja, hogy a „képi világ”-ból kirekesztem a háttérket, s hogy nem tűnt fel a vetítés másfél órájában a figurák mozgó-volta. Az „animációs film” kifejezést illetően meg kell jegyezmem, hogy ez valójában gyűjtőfogalom, amely a rajzfilmen kívül a festmény-, báb-, gyurma- (stb.)-filmre is vonatkozik, így használata – szokás ide vagy oda – pontatlan.

Nem értem, mi az, hogy a királyság meztelen? Hogyan lehet és miért kell hatástalanítani bármilyen mesevilágot? Walt Disney miként „bénította meg” a *Hófehér* készítőinek kezét? s hogy jön ez ide? Hozzáteszem: a kutya alighanem itt van elásva. Hogy „nem jut energia” a részletek kidolgozására (fenntartva, hogy a *Hófehér* remek film!). Egy Spielberg virtuóz módon tálalja a maga szuperfikcióit, s a néző szemé-szája tátva marad. Gondja van arra, hogy a legelképesztőbb sületlenség is logikusnak és valódinak tűnjön. Az ad abszurdum fokozott rágógumi-dramaturgiát az *Indiana Jones* meg a jedi-mesketék már megvalósították. Vajon csakugyan olyan könnyű ellenfél a kommersz kalandfilm?

Nem értem továbbá, tisztelt Csik úr, hogy véleménye megtámogatásához miért kellett igénybe vennie a Pannónia Filmvállalat segítségét?

Tóth Péter Pál